

Borçlar Hukuku Genel Hükümler I

Dr. Eylem Apaydın Yaz Öğretimi Ders Notları

Hazırlayan: Feyza Nur Uçar

Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi

Sakarya 2018

*Bu dokümandaki bilgiler, hazırlayanın ders kapsamında aldığı notlardan derlenmiştir. Yanlış bir bilgiyle ilgili sorumluluk yazara aittir.

İletişim: feyzanurucar16@gmail.com

Temel Kavramlar

Borç: Bir kişi (borçlu) bir kişiye (alacaklı) karşı bir edimde bulunma yükümlüğü yükleyen şey

Borç İlişkisi: Bütüncül olarak genel bir hukuki ilişkiyi niteler.

Alacaklı: Bir borç ilişkisinin aktif tarafıdır. Borcun edimini talep hakkına sahip olan kişidir.

- Alacak hakkı ile talep hakkı farklı şeylerdir. Alacak hakkı talep hakkına dönüştüğünde alacaklı edimi isteyebilir.

Borçlu: Borç ilişkisinin pasif tarafı edimi yerine getirme yükümlülüğü altındadır. Eğer borçlu yerine getirmek zorunda olduğu edimi ifa etmezse sorumluluk doğar.

- Borç ilişkisine taraf olmayan 3. Kişi sorumlu tutulamaz.

Sorumluluk iki türdür: Ayni ve şahsi sorumluluk

Şahsi sorumluluk Türk hukukunda yoktur. İstisnası tazyik hapsidir.

Borçlu yerine getirmediği edim için bütün malvarlığıyla sorumludur.

Edim: Borçlunun yerine getirmek zorunda olduğu davranıştır. Üç başlıkta incelenir:

1. Asli edim yükümlülüğü: Sözleşmenin tipini belirler. Tarafların borç ilişkisiyle ulaşmak istediği amaçtır. Kira sözleşmesinde asli edim yükümlülükleri mal sahibinin kiracıyı maldan yararlandırması ve kiracının bu yararlanma karşısında kira ödemesi
2. Yan edim yükümlülüğü: İkincil niteliktedir. Yan borçtur. Asli edim yükümlülüğüne bağlıdır. Bazen kanundan bazen sözleşmeden nadir olarak da dürüstlük kuralından doğar. Yan edimlerin ifa edilmemesi kötü ifaya girer, bu da tazminat doğurur.
3. Yan yükümlülük: Genellikle aydınlatma, bilgi verme veya koruma yükümlülükleridir. Vekâlet ve eser sözleşmelerinde aydınlatma

yükümlülüğü vardır. Herkes bütün sözleşmelerde karşı tarafın mal ve şahıs haklarına zarar vermeme yükümlülüğü altındadır. Eğer zarar verirse bu zararı gidermekle yükümlüdür.

4. Edim Yükümlülüğünden Bağımsız Borç İlişkisi

Sadece karşı tarafı değil, karşı tarafın yakınlarını koruma yükümlülüğü

Örnek: Tren geçince ders çalışmaya gelen arkadaşımın üstüne yıkılan kitaplığı yapan marangoz arkadaşımın gördüğü zarardan sorumludur.

Edim Tipleri

- A. Davranış açısından: Olumlu veya olumsuz olabilir.
- B. Belirlenmesi açısından: Cins olarak belirlenenler cins borcunu, seçimle belirlenenler parça borcunu oluşturur.

Cins borcunda edim borcunu oluşturan borç tür olarak belirlenmiştir.

Parça borcunda ise şahsen belirlenmiştir.

Sonuçları çok önemlidir: en önemli sonucu borcun sona ermesidir.

Borcun imkânsızlaşmasına ilişkin hükümler cins borcuna uygulanmaz. Çünkü cins telef olmaz. Parça borçları içinse geçerlidir.

Para borçları cins borcudur.

Sınırlı cins borcu: Depoda 100 ton buğday yanıyor. Alacaklıya 10 ton verilecek. Depoda 10 ton kalana kadar imkânsızlaşma hükümleri uygulanmaz. Uygulanabilmesi için hepsinin yanması gerekir.

Cins borcunda orta kalite mal teslim edilir. Alacaklı daha nitelikli mal istiyorsa sözleşmede belirtmesi gerekir.

Borçlu dilerse kaliteli mal da gönderebilir.

Seçimlik borçlar: Borcun konusunu birden çok edim oluşturur.

- C. İfa süresi bakımında: Ani edimler(Örnek: Mülkiyeti geçirilmesi) ve sürekli edimler(Örnek: Hizmet s.)

Borç İlişkisinin Nitelikleri

- Alacaklıya alacak hakkı, talep hakkı, dava hakkı, cebri icraya talep hakkı verir.

Alacak muaccel olduğunda talep hakkı doğar.

- **Eksik borçlar** alacak hakkı verir fakat dava hakkı vermez.

1. Doğuştan eksik borç: Alacaklının alacak için dava hakkı yoktur. Bu bir defi değil itirazdır.

-İtiraz bir hakkın doğumunu engelleyen veya hakkı sona erdiren bir vakadır. Hak hiç doğmamıştır veya sona ermiştir.

-İtiraz dava sürecinde her zaman ileri sürülebilir.

-Defi bir haktır. Bu kullanılmadıkça hâkim re'sen göze alamaz. İtirazda re'sen göze alır.

-Definin alacaklı tarafından ileri sürülmesi gerekir.

2. Ahlaki ödevlerden doğan borç: Geri istenemez, dava yoluyla talep edilemez.

3. Zaman aşımına uğrayan borç

4. Hukuka ve ahlaka aykırı bir amacı gerçekleştirmek amacıyla verilenin iadesi dava yoluyla talep edilemez.

- Borç ilişkisi nispidir.
- Yalnızca tarafları için hak ve borç doğurur.

Hak doğurmasının istisnası: tam üçüncü kişi yararına sözleşme

Temsil ile 3. Kişi borç altına girebilir. Fakat bu borç ilişkisinin nispiğinin bir istisnası değildir.

Borçlu sadece alacaklının zararlarını gidermek zorundadır.

Borç İlişkilerine Hakim Olan İlkeler

- Sözleşme Özgürlüğü

-Anayasal bir haktır.

- Sözleşme yapıp yapmamak,

Hangi tip sözleşme yapacağına karar vermek

Sözleşme içeriğine karar vermek

Kimle yapacağına karar vermek

İstisnalar dışında hangi konuda yapacağına karar vermek sözleşme özgürlüğü kapsamındadır.

Sözleşme özgürlüğü ancak bir kanunla kısıtlanabilir.

Borç İlişkisinin İçerdiği Haklar

1. Alacak hakları
2. Feri haklar
3. Tali haklar (düzenleme hakları)

Yenilik doğurucu haklar;

-Bir kez kullanılmakla tükenirler.

-Yöneltilmesi gerekir.

-Şarta bağlanamazlar.

-Hak düşürücü süreye bağlıdırlar, zamanaşımına uğramazlar.

Hakların Kazanılması ve Kaybedilmesi

Olay: Dış dünyada meydana gelen değişme

Hukuki Olay: Hukuki sonuç bağlanmış olaylardır. Bunların bir kısmı hukuki fiille ortaya çıkar.

Hukuki İşlem: Hukuki sonuca bağlanmış irade açıklaması

Hukuki İşlem Benzeri fiil: O irade açıklamasında bulunan kişinin hangi sonuca ulaşmak istediğinden bağımsız olarak ortaya çıkar.

Maddi fiil: İrade açıklaması yok, birinin davranışı söz konusu

İrade açıklamasının oluşması:

1. Kafamızda düşüncenin oluşması-istek
2. Bunu dış dünyaya yansıtma iradesinin oluşması

3. Dış dünyaya yansıtma

-Saik hatası 1'de oluşur

-Beyan hatası 3'de oluşur.

*İrade açıklaması açık veya örtülü olabilir.

Malvarlığına etkisi bakımından hukuki işlemler:

1. Borçlandırıcı işlemler: İşlem yapanın malvarlığı azalır. Pasifi artar.
2. Tasarruf işlemleri: Hakka doğrudan doğruya etki eder. Malvarlığını azaltır. Bu aktifin azalmasıyla olur. Hakkın bir başkasına geçmesini sağlar.
3. Kazandırıcı işlemler: İşlem yapanın aktifi artarak malvarlığı artar.

Sözleşme Çeşitleri

1. İvazlı sözleşme: Taraflar bir karşılık bekleyerek yapar.
İvazsız sözleşme: Taraflar bir karşılık beklemez.
2. Tek tarafa borç yükleyen sözleşme: Bağışlama s., Kefalet s. Vb.
İki tarafa borç yükleyen sözleşme:
  - a. Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme: Her iki tarafın asli edim yükümlülükleri var. Bu yükümlülükler bir değişim içerisindedir.
  - b. Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme: Her iki tarafın da borcu vardır ancak bir karşılık beklenerek değişmiyor. Örneğin kullanım ödöncü sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi

* Türk hukukunda vekâlet sözleşmesi ücretsizdir. Bu yüzden eksik iki tarafa borç yükler. Ancak masrafların karşılanması gerekir. Eğer ücretli bir vekâlet sözleşmesi varsa bu, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olurdu.
3. Ani edimli sözleşme: Edim bir anda yerine getirilir. Örneğin satış sözleşmesi
Sürekli edimli sözleşme: Örneğin hizmet sözleşmesi
4. İsimli sözleşme: Kanunda tarafların asli edim yükümlülüğü belirtilir.
İsimsiz sözleşme: Sözleşme özgürlüğünden dolayı kanunda öngörülmemeyen bir sözleşme olabilir.

Not:

- Eğer bir tasarruf işleminin temelinde geçerli bir hukuki işlemi arıyorsak illidir.
- Eğer temeldeki işlem geçersiz bir hukuki işlemse tasarruf işlemi de geçersizdir.
- Şayet işleme mücerret dersek, temelinde geçersiz bir işlem olsa dahi tasarruf işlemi geçerlidir.

Borcun Kaynakları

Borcun kaynakları 4 tanedir. Bunlar sözleşme, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme ve vekâletsiz iş görmedir.

SÖZLEŞME TBK m.1

Sözleşme tarafların karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıkladıkları irade beyanlarıyla kurulan bir hukuki işlemdir.

- Sözleşmenin kurulması kurucu unsurların varlığına bağlıdır. Bunlar 2 tanedir.
  - İki taraf olmalı
  - Karşılıklı ve uyumlu irade beyanları olmalı

Not: Gerçek iradeler esas alınır.

- Tarafların sözleri uyuşmamış gibi gözükse de fiili uygunluk varsa sözleşme kurulmuştur. Sonuç olarak gerçek iradeler uyuştıysa sözleşme kurulmuştur.
- Eğer gerçek iradeler uyuşmayıp, kullanılan ifadelerden, yazışmalardan orta zekâlı birisi uyuşma olduğunu görüyorsa hukuki uygunluk vardır.

1.Uyuşmanın Kapsamı

A. Esaslı Noktalar

- a. Objektif esaslı noktalar: Tarafların mutlaka anlaşmış olması gereken noktalardır. Bunlar tarafların asli edim yükümlülüklerinden anlaşılır.
  - Satış sözleşmelerinde asli edim yükümlülükleri bedel ödemek ve malın mülkiyetini devretmektir. Objektif esaslı noktalar ise mal ve bedeldir.

- Kira sözleşmelerinde asli edim yükümlülükleri kira bedeli ve bir malın kullanımının karşı tarafa bırakılmasıdır. Objektif esaslı noktalar ise kira bedeli ve kiralanacak maldır.

b. Sübjektif esaslı noktalar: Özü itibariyle objektif yan noktalardır. Fakat taraflar bu yan noktaları olmazsa olmaz unsur belirliyor.

B. Yan noktalar

- a. Objektif yan noktalar:** Sözleşmenin ifa edilmesinde gerekli olan hususlardır. İfa yeri, ifa zamanı... Yani o sözleşmenin ifa edilebilmesi için objektif esaslı noktalar dışında belirlenmesi gereken unsurlardır.
- b. Sübjektif yan noktalar:** Taraflar objektif yan noktaları konuşurlarsa sübjektif yan nokta olur.
- Sübjektif yan noktalarda taraflar objektif yan noktayı konuşuyorlar.
  - Konuşup anlaşılırsa veya konuşmayı ertelerlerse sözleşme kurulur. Eğer olmazsa olmaz unsur olarak belirlerlerse bu, sübjektif esaslı nokta olur.
  - Anlaşamazlarsa iradeler uyuşmamış olur. Sözleşme kurulmaz.
- **Önemli not:** Taraflar objektif yan noktayı konuştular:
  - Anlaşmayı erteledilerse hâkim bu boşluğu TBK m.2/2 ye göre doldurur.
  - Anlaşıp, kanuna bıraktılsa hâkim bu boşluğu kanuna göre doldurur.

1. İrade beyanları karşılıklı olmalı

Öneri ve Kabul

Öneri muhatabın kabul irade açıklamasıyla sözleşmeyi kuracak nitelikte olmalıdır. Bütün esaslı noktaları içermesi gerekir.

Öneri kesin ve bağlayıcı olmalıdır.

Öneriye davet ise karşı tarafı bir öneride bulunmaya teşvik eder.

Öneri / Öneriye davet

- Öneren önerisiyle bağlı olmadığını belirttiyse bu öneriye davettir.
- Esaslı noktalar eksikse bu öneriye davettir.

- Kullanılan ifadelerden öneriyle bağı olmadığı anlaşılıyorsa öneriye davettir.

Türk hukukunda öneri bağlayıcıdır. Öneriden dönülemez ama geri alınabilir. Hazır bir kişiye yapıldıysa geri alınamaz. TBK m.10

-Bağlayıcılığın sona ermesi:

- Reddedilen önerinin bağlayıcılığı sona erer.
- Kanun bağlayıcılığın sona ereceğini özel olarak belirlemiş olabilir.
- Kişiliğin önem taşıdığı sözleşmelerde önerenin öneriyi yaptıktan sonra ölmesi, ehliyetini kaybetmesi

Kabul süresi ne kadardır? – TBK m.3

Süresiz öneri – TBK m.4

1.Hazırlar arasında hemen kabul edilmelidir. Edilmezse öneren öneri ile bağı olmaz.

2.Hazır olmayanlar arasında- TBK m.5

Kabul

Öneri kendisine yöneltilen muhatabın kabulünün yer aldığı irade açıklamasıdır. Açık veya örtülü olabilir.

Sözleşmeyi kurar bu yüzden kurucu yenilik doğuran bir haktır.

Susma

Türk hukukunda irade açıklamaları varmakla hüküm ve sonuç doğurur.

- Bu değiştirilmek isteniyorsa açıkça ifade edilmelidir. Örnek: TBK m.11

Hukuki İşlemlerin Geçerliliği İçin Aranılan Şartlar (önemli)

-Hukuki işlem ehliyeti

-Hukuki işlemlerin konusu imkânsız olmamalı ve emredici hukuk kurallarına, kamusal düzene genel ahlak, kişilik haklarına aykırı olmamalıdır.

-Hukuki işlemleri meydana getiren irade açıklamaları aldatma veya yanılma yoluyla olmamalıdır.

-Gabin olmamalıdır.

-İrade beyanları muvazaalı olmamalıdır.

-Şekil şartları varsa uygulanmalıdır.

-Tasarruf işleminde tasarruf yetkisi olmalıdır. Eğer illi bir tasarruf işlemiyse ancak temelindeki işlem geçerliyse geçerlidir.

Geçersizlik Türleri

1.Yokluk: Kurucu unsurlardan birinin eksikliği

- Hiçbir hüküm doğurmaz.
- Baştan beri doğmamış sayılır.
- Hâkim tarafından re'sen göz önüne alınır.
- İtiraz yoluyla başvurulur.(Çünkü bir hakkı ortadan kaldırır.)

2.Kesin Hükümsüzlük(Butlan): Bütün kurucu unsurlar tamam ama kamu düzenini ilgilendiren geçerlilik koşullarının eksikliği söz konusu

- İşlem kamu düzenine genel ahlaka aykırıysa kesin hükümsüzdür.
- İmkânsızlık: Sözleşmenin kurulma anından önceki imkânsızlık ve sonraki imkânsızlık
  - Objektif imkânsızlık: O işlemi dünya üzerinde kimse yapamaz.
  - Sübjektif imkânsızlık: O işlemi sadece belirli bir kişi yapamaz.
- Kişilik haklarını ihlal eden sözleşmeler kesin hükümsüzdür.
- Muvazaalı sözleşmeler kesin hükümsüzdür.

2. İptal edilebilirlik(Nispi Butlan): İşlem vardır, kurulmuştur. Birtakım geçersizlik sebepleri yoktur.

Yanılma, aldatma, korkutma, gabin halinde iptal edilebilirlik var.

3. Noksanlık: Hukuki işlem vardır. Geçerlilik sebepleri tamdır. Geçerliliği için kanunun öngördüğü unsur eksiktir./ Askıda hükümsüzdür.

Şekil m.12

Türk hukukunda esas şekil serbestisidir.

Bir sözleşmenin şekle bağlılığı kanuna bağlıdır.

Geçerlilik şekli: Taraf iradelerinin uyuşmasının sözleşmenin kurulması için yeterli olmasıdır.

İspat şekli: HMK'ya göre 2960tl'nin üstündeki değerde sözleşme ancak senetle ispat edilebilir.

A. Yazılı şekil

- Adi yazılı şekil ve nitelikli yazılı şekil olarak ikiye ayrılır.
- Kanun tarafından öngörülen esaslı noktalar ile tarafların belirlediği subjektif esaslı noktaların sözleşmede olması gerekir.
- Yan noktaların şekle bağlı olmasına gerek yoktur.
- Kefalet sözleşmesi, bağışlama taahhüdü sözleşmesi, miras paylaşım sözleşmesi örnek verilebilir. Bunlar kanun tarafından yazılı şekle bağlanan sözleşmelerdir.

Not: Sözleşmede yalnızca borç altına giren tarafın imzasının olması yeterlidir. Kullanılan materyal önemli değildir.

B. Resmi Şekil

- Bir sözleşmenin resmi bir memur tarafından düzenlenmesi gerekir.
- Kanunda o resmiyeti kimin vereceği açıkça belirtilmemişse o kişi noterdir.
- Düzenleme şeklinde yapılan noter işlemlerinde okuduğumuz ifadeler noterin, iradeler ise taraflarıdır.
- Taşınmaz mülkiyetinin devri sözleşmesinde yetkili memur tapu ve muhafaza memurudur.
- Taşınmaz satış vaadi tapuda veya noterde tescil ettirilmelidir.
- Arsa payı karşılığı inşaat sözleşmeleri tapuda sicilde şerh edilmelidir.
- Motorlu taşıtların mülkiyetinin devri
- Resmi vasiyetname- 2 tanık olmalı TMK m.532

Şeklin Unsurları

- m.14/2
- E-posta yazılı şekil yerine geçmez.
- Faks içeriği teyit edilmedikçe yazılı şekil yerine geçmez. Faksta aslı gönderende kalır, kopyası karşı tarafa gider.
- Güvenli elektronik imza yazılı şekil yerine geçer.
- m.15 İmza

İmza elle atılır. Borç yüklenen tarafın imzalaması şarttır.

Soyadı kanununa göre yazışta söyleyişte ve imzada önce önad sonra soyadı yazılır.

➤ m. 15/3 Görme Engelliler

Eski kanunda görme engellilerin yaptığı sözleşmelerde şahit tutma şartı vardı ancak yeni kanunda bu yok. Görme engelli kişi dilerse şahit bulunduruyor.

➤ m.16 İmza atamama iki şekilde gerçekleşir:

- 1) Gerekli uzvunun olmaması (ağız, ayak gibi uzuvlar da dahil edilebilir.)
- 2) Okuma yazma bilmeyenler

➤ 3 farklı şekilde imza yerine geçen işlem yapılabilir:

- 1) Parmak izi basmak
- 2) Mühür basmak
- 3) Elle yapılan bir işaret

➤ m.17 İradi şekil

Şekle uyulmamasının sonuçları

Şekle aykırı hukuki işlemler kesin hükümsüzdür.

İki istisnası vardır:

-Tahvil: Şekle aykırı bir işlem var. Eğer söz konusu işlemin amacına hizmet eden başka bir işlemin bütün unsurlarını taşıyorsa geçerlidir.

-Hakkın kötüye kullanılması

Culpa in contrahendo

Sözleşmenin taraflarının birbirini koruma yükümlülüğü vardır. Çeşitli özel düzenlemeler mevcut.

Sözleşme görüşmelerinde gerçekleşen kusurdan bizzat bir zarar ortaya çıkmışsa bu zararı veren, zararı gidermekle yükümlüdür.

Culpa in contrahendo sorumluluğu doğuran bazı özel durumlar

- Sözleşme kurma niyeti olmaksızın sözleşme görüşmesi yapmak
- Dürüstlük kuralına aykırı olarak sözleşmeyi yarıda kesmek

Bu sorumlulukta sorumluluğun temeli sözleşmeye dayanır.

Sözleşmeye aykırılık müspet ve menfi olmak üzere iki ayrı zarara sebep olur.

Müspet zarar: İfanın yapılmasına duyulan güvenden kaynaklanır.

Menfi zarar: Sözleşmenin geçerliliğine duyulan güvenden kaynaklanır.

Bu sorumlulukta menfi zarar istenir. Çünkü ortada gerçek bir sözleşme yoktur. Ancak doktrinde menfi zararı aşan müspet zararında istenebileceği söylenmektedir.

- Sözleşmenin tarafları bilerek ve isteyerek sözleşmeyi geçersiz hale getirmişse sorumluluk doğar.
- İrade sakatlığına sebebiyet verilmişse sorumluluk doğar.
- Bilgi verme yükümlülüğünün ihlali gerçekleşirse sorumluluk doğar.

İRADE SAKATLIKLARI

İrade beyanları kişinin kafasında oluşan arzuya isteğe uygun olmalıdır.

Latife Beyanı: Kişi bir şaka yapmaktadır. Eğer orta zekâlı, makul, dürüst ve vasat 3.kişi şaka olduğunu anlamıyorsa sözleşme latife beyanında bulunanı bağlar.

Zihni Kayıt: Taraflardan birinin sebep olduğu sakatlıktır. Kişi istemediği bir şey hakkında irade beyanında bulunmaktadır.

Muvazaa: Taraflar aslında yapmak istemedikleri bir sözleşmeyi(mutlak muvazaa) veya yapmak istedikleri sözleşmeden farklı bir sözleşmeyi (nispi muvazaa) 3. Kişileri aldatmak maksadıyla yapmaktadır.

I. HATA (YANILMA):

- Yanılma tek başına bir irade sakatlığı meydana getirmez.
- Yanılma mutlaka esaslı bir noktada olmalıdır.
- Bir olay hakkında yanlış veya eksik bilgi söz konusudur. Tasavvurumuzda gerçekte olandan başka bir şey canlanır.

Not: Esaslıdan kastımız yanılan hususun önemli olmasıdır. Yanılma ‘esaslı yanılan kişi yanıldığı hususta yanılmasaydı sözleşmeyi yapmazdı’ diyorsak bu önemli bir yanılmadır.

- İki türlü yanılma vardır: Açıklamada (beyanda) yanılma ve Saikte yanılma
Beyan hatasında kafamızda oluşan arzuda bir sıkıntı yoktur. Saikte hatada ise irade oluşturulurken kişi zihninde bir hata yapar, yanlış bir istek oluşur.
- Yanılmada karşı tarafın bir kusuru yoktur. Yanılma tamamen yanılanın kendisinden kaynaklanıyor.

m.33

1-Okumadan imzalanan yazı imza atanı bağlar. Kural olarak imzalanan metin imza atanı bağlar. Ancak karşı taraf yazının imzalanmasının, imza atacak tarafın iradesine uygun olmadığını biliyorsa veya bilebilecek durumda ise dürüstlük kuralı gereği bağlamaz.

2-Bağlı olan kişi bunun iradesine uygun olmadığını veya esaslı yanıldığını ispatlarsa bağılıktan kurtulur.

3-İçeriği ne olursa olsun diyerek imzalayan kişi hiçbir şekilde bağlı olmaktan kurtulamaz.

4-Açığa imza atan bağılıdır. Üzeri irademiz dışında doldurulursa bağlamaz. Eğer üzerini dolduran kişi karşı tarafın iradesiyle uyumlu olduğunu düşünerek yaptıysa imza atan bağılıdır ancak beyan hatası hükümlerine göre bağılı olmaktan kurtulabilir.

m.32 Saikte yanılma

- Esaslı hata değildir.

Kişinin iradesinin oluşmasında kendisinin düştüğü hatadır.

Vasıfta yanılma sık rastlanan saik hatasıdır. Örneğin orijinal sandığımız sahte ürünü satın almak gibi.

- Bazı hallerde ise esaslı hatadır. Yanılan husus sözleşmenin temeliyse esaslı hatadır.

Temel hatası niteliği kazanmış saik hatası sözleşmenin iptal edilebilirliğini sağlar.

Temel hatası olması için 4 şart vardır:

- Saik hatası olmalı
- İş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uymalı
- Karşı taraf da bilmeli
- Saik sözleşmenin temelini oluşturuyorsa

İptale ilişkin genel hükümler

Kendi kusuruyla hataya düşen kişinin sözleşmeyi iptal etmeye hakkı vardır. Zaten yanılma kişinin kendi kusurudur.

II. ALDATMA

Yanılmaması esaslı olmasa bile kanun koyucu aldatmanın iptale imkân vereceğini söylüyor. Aldatılan iptal hakkına sahiptir.

Sartları

- Aldatan olmalıdır. Genellikle aktif bir davranış olur. Var olanı yok, yok olanı varmış gibi gösterir.
Konuşulması gereken yerde susma aldatmadır.
(Konuşmadan kasıt: aydınlatma ve bilgi verme yükümlülüğü)
- Aldatma kasten yapılmalıdır. İhmalle aldatma söz konusu değildir.
- Aldatma sözleşmenin yapılmasına sebep olmalıdır.
Aldatma olmasaydı, sözleşme hiç yapılmayacaktı diyorsak asli aldatma; farklı koşullarda yapılırdı diyorsak feri aldatma söz konusudur.

Not: Reklamlardaki ifadeler aldatmaya girmez çünkü genele söylenir. Aldatmada belli bir kişiye irade açıklaması yöneltilmelidir.

Not: Aldatma taraflardan biri tarafından yapılmalıdır. Temsilciler ve ifa yardımcıları da taraftır.

Eğer 3.kişi yaptıysa >> m.36/2

III. KORKUTMA

Kişi hukuka aykırı bir şekilde gerçek iradesinden farklı bir irade açıklaması yapması için tehdit edilmektedir.

Şartları

- İradesi sakatlanan taraf tehdit edilmelidir.
- Yapılan tehdit ağır ve yakın bir gelecekte olmalıdır.
- Kişinin şahsına ve yakınlarına karşı yapılmalıdır.
- Malvarlığına veya şahsına yönelik olmalıdır.
- Kişilik haklarına zarar vermelidir.

m.38/2 Yasal yollara başvurma tehdidi ile fahiş bir menfaat elde edilirse korkutma olarak değerlendirilir.

Not: Türk hukukunda edimler arasında denge aramıyoruz.

Not: Aşırı ifa güçlüğü ve aşırı yararlanma sosyal amaçlarla TBK'na hâkim olan kurumlardır.

Gabin (Aşırı yararlanma): Bir tarafın karşı tarafı sömürmesidir. Tacirler arasında uygulanmaz ancak zor durum hallerinden uygulandığı oldu.

Edimler arasında açık bir orantısızlık olmalıdır. Şartları:

- İlk başta göze çarpan oransızlık

%50 ve üzerinde açık oransızlık vardır.

%25'e kadar açık oransızlık yoktur.

%25-%50 arasında her bir olaya ayrı ayrı bakmak gerekir.

- Düşüncesizlik: Etraflıca düşünmeden hemen karar vermek
- Deneyimsizlik: O işlerin nasıl yürütüldüğünü, piyasa koşullarını bilmemek
- Aşırı yararlanma kastı

Gabin halinde ne yapılır?

>Zarar gören edimler arasındaki dengesizliğin giderilmesini talep edebilir.

>Zarar gören sözleşmenin iptalini talep edebilir.

GENEL İŞLEM KOŞULLARI (Sözleşme Koşulları) m.20

- 1) Sözleşme yapılmadan önce taraflardan biri tarafından hazırlanmış olmalı

- 2) Sadece o sözleşme için değil gelecekteki pek çok sözleşme için kullanılacak olması
- 3) Genel veya soyut nitelikli olarak karşı tarafa sunulmalıdır.

➤ **3 denetimi vardır:**

- Yürürlük denetimi: Genel işlem koşulunun sözleşme niteliği kazanıp kazanmadığına bakılır.

*m.21 Genel İşlem koşullarının geçerli olması için;

1. Bilgi verilmeli
2. İçeriğinin öğrenilmesi sağlanmalı
3. Karşı taraf kabul etmeli

m.21/2 >> niteliğine aykırıysa geçerli değil

- İçerik denetimi m.25
- Yorumlanması m.23

Not: Genel işlem koşulları tacirler arasında da bankalar arasında da uygulanır. Ancak yürürlük denetimi tacirler arasında uygulanmaz.

Sözleşme Yapma Vaadi TBK m.29

Taşınmaz satış vaadi mirastan dolayı önem kazanmıştır. İnşaat işlerinde sık görülür.

Sözleşmenin yorumlanması

Tarafların gerçek arzularının uyuşup uyuşmadığına bakılır. Tarafların gerçek iradelerinin uyuşmadığı zaman orta zekâlı bir insan uyuşma olmadığını anlıyor olsa bile hukuki uygunluk vardır, sözleşme kurulmuştur.

Tarafların belirlediği hükümler muğlak olabilir, ifadeler karmaşık olabilir. Bunların yorumlanması gerekir.

- Kullanılan sözlerin deyimlerin yorumlanması: Lafzi yorum
- Sözleşmenin bütün olarak yorumlanması: Sistemik yorum
- Sözleşme bütün olarak yorumlanmalı

- İlk önce lafzi yoruma başvurulmalı
- Yorumda kanunun yedek hükümlerinden de yararlanmak gerekir
- Sözleşmenin geçerliliğini destekleyen yorum tercih edilmeli

Sözleşmenin tamamlanması

- Yan noktalara ilişkindir.
- Taraflar objektif yan noktaları;
  - Konuşur tartışır ama anlaşamazlarsa sözleşme kurulmaz.
  - Konuşup çözümü ertelerse veya anlaşamamalarına rağmen bunun sözleşmenin kurulması için engel olmadığı anlaşılıyorsa sözleşme kurulmuştur.
  - Hiç konuşmamışlarsa hâkim sözleşmedeki boşluğu yedek kurullarla doldurur. Bulamazsa örf ve âdete bakar. Yoksa kendi doldurur.
- Taraflar yan noktalarda uyuşamazlarsa hâkim işin özelliğine bakarak karara bağlar. M.2/2

Sözleşmede değişiklik yapılması

Sözleşme yapıldıktan sonra, yapıldığı sırada var olan şartlar değişmiş olabilir. Sözleşme kurulurken verilen söz tutulmalıdır. Koşulların daha sonra değişmesi ifayı değiştirmez. Ancak bunun istisnası aşırı ifa güçlüğüdür. (m.138)

Aşırı ifa güçlüğü'nün şartları:

- Sözleşme kurulduktan sonra edimler arasındaki denge, borçludan bu edimi gerçekleştirmesi beklenemeyecek hale gelmelidir.
  - Büyük bir denge bozukluğu
  - İçten, temelde bozulma
- Bu dengesizlik sözleşme yapılırken öngörülemeyen bir sebepten kaynaklanmalıdır. Borçlunun gerekli dikkat ve özeni göstermesi bu sebebi önleyebilecek idiye bu hüküm uygulanmaz.

Not: Aşırı ifa güçlüğü yaratan durum borçludan kaynaklanmamalıdır. Borçlunun borca aykırı davranışıyla olduysa hüküm uygulanmaz.

Not: Yabancı paranın normal artışından dolayı aşırı ifa güçlüğü uygulanmaz çünkü öngörülebilirdir.

Tek taraflı irade beyanıyla borç ilişkisinin kurulması

Sözleşme kurulması için karşılıklı irade beyanlarının olması şarttır. Bunun istisnası alım, ön alım, geri alım haklarıdır. Ayrıca ilan yoluyla ödül sözü verme (m.9) de bir istisnadır.

Sebebi gösterilmeden borç tanınması

Borcun sebebini içermiyor olsa bile borcu içeren bir senedin varlığı halinde borç geçerlidir.

Kazandırmanın sebepleri

Her kazandırmanın bir sebebi olmalıdır. Kazandırma sebebi geçersizse veya hiç yoksa borç senedinin anlamı yoktur.

Örnek olay: A ile B arasında bir borç ilişkisi vardır. A'nın B'ye 1000 tl, B'nin de A'ya mal borcu vardır ve bu sözleşme kesin hükümsüzdür. Ayrıca A, B'ye 1000 tl borcu olduğunu senetle yazılı hale getirir. Burada iki görüş vardır:

- 1.Görüş: Bu borçlar paraleldir. Kaderleri birbirine bağlıdır. Birisi ödenirse diğeri ortadan kalkar.
- 2. Görüş: Asıl sözleşme kesin hükümsüz olduğundan borç senedinin sebebi ortadan kalkar. Sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır.

TEMSİL M.40

Bir hukuki işlemin bir kişinin adına başka biri tarafından yapılması ve işlemin sonuç doğurması söz konusudur.

Sözleşme kurulduğu anda haklar ve borçlar temsil olunana ait olur.

? Hangi işlemler temsil ile yapılabilir? : Bütün hukuki işlemler temsille yapılabilir. Ancak temsilci düşmanı adı verilen bazı işlemler vardır, bunlar temsille yapılamaz. Bunlar evlilik ve şahsi hakların kullanılmamasıdır.

Not: Tam ehliyetsizlerin bazı hakları zorunlu olarak yasal temsilci aracılığıyla kullanılır.

Temsil hukuki işlem benzeri fiillerde de mümkündür.

Temsil ile vekâlet arasındaki ilişki

Vekâlet karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla kurulan bir hukuki işlemdir. Bir iş görme söz konusudur.

Temsil yetkisi ise tek taraflı irade açıklamasıyla verilen bir yetkidir.

Temsil bir yetkidir, vekâlet sözleşmesindeyse taraflar borç altına girer. Temsil yetkisi taraflar arasında bir sözleşme olmadan da verilebilir. Eski görüş ise temsilin temelini vekâlet sözleşmesi olduğunu söylüyor.

Doğrudan temsilin şartları

- Temsilci temsil yetkisine sahip olmalı. Yetki yoksa yetkisiz temsil söz konusudur. Yetkisiz temsille yapılan işlem temsil olunanı bağlamaz ancak temsil olunan onay vererek işlemi bağlayıcı yapabilir.
- Hukuki işlem temsil olunan adına yapılmalıdır. Ayrıca temsilcinin temsilci olduğu bildirilmelidir. Bildirilmemişse sözleşmenin tarafı temsil eden olur.

Not: Bunu yetkisiz temsille karıştırmamak gerekir. Yetkisiz temsilde temsilci sözleşmenin tarafı olmaz ancak zararı karşılamak durumundadır.

Not: Temsilci temsilci olduğunu söylemiyorsa ve biz onun temsilci olduğunu anlıyorsak sözleşmenin tarafı temsil olunandır.

Not: Temsil yasal temsil ve iradi temsil olarak ikiye ayrılır. Yasal temsil aile hukukunun ve miras hukukunun konusunu oluştururken iradi temsil borçlar hukuku konusudur.

İradi Temsil

- Tek taraflı bir hukuki işlemdir.
- Varması gereken tek taraflı irade açıklamasıyla kurulur.
- Temsil yetkisini veren irade açıklaması örtülü veya açık olabilir.
- Temsil yetkisi geciktirici ve bozucu şarta bağlanabilir.
- Temsil yetkisi illi değil soyut bir işlemdir.

Not: Eğer temsil yetkisi bir sözleşme ile verildiyse ve yetki sözleşmeden bağımsızsa, sözleşmenin geçersiz olması halinde temsil yetkisi de geçersizdir.

Eğer ayrıca bir temsil yetkisi verildiyse, sözleşme geçersiz olsa da temsil yetkisi, kendi geçerlilik şartları var oldukça geçerlidir.

Yani ilk durumda geçersizliğin sebebi temsil yetkisinin bağlı olması değildir. Sözleşmeyi geçersiz kılan sebebin temsili de geçersiz kılan bir sebep olmasıdır.(Örneğin aldatma) Çünkü temsil yetkisi illi değil soyuttur.

- Temsilci veya temsil olunan gerçek veya tüzel kişi olabilir.
- Temsil olunan tam ehliyetli olmak zorundadır ancak temsilcinin ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir.

Temsil yetkisinin kapsamı m.41

Temsil yetkisinin sınırlandırılması

- a. Süre yönünden: Yetki süreli veya süresiz olarak verilebilir. Ölüm sonrasında devam edecek şekilde de verilebilir.
- b. Şahıs yönünden

Not: Kural olarak temsilci kendisiyle iş yapamaz ancak bunun iki istisnası vardır:

- 1) Temsil olunan açıkça yetki veriyse
- 2) Sözleşmeyi kendisiyle veya bir başkasıyla yapmasının bir farkı yoksa

Çifte temsil de yukarıdaki istisnalar mevcut olmak üzere yapılamaz.

- Temsil yetkisi her zaman sınırlandırılabilir. (Genişletilebilir de.)
- Temsil yetkisi bir kişiye verilebileceği gibi birden fazla kişiye de verilebilir:
  - o Temsilcilerden her biri tek başına işlemi yapabiliyorsa müteselsil temsil;
  - o Birlikte yapmak zorundalarsa birlikte temsil söz konusudur.

Temsil yetkisinin sona ermesi

- İşin niteliği gereği sona erebilir.
- Belirli bir iş için verildiyse işin yapılmasıyla sona erer.
- İradi olarak yetki kaldırılabilir. İç ilişkiden bağımsızdır.
Temsil olunan temsil yetkisini geri alma hakkından feragat edemez.
- Temsil yetkisi kanun gereği kendiliğinden sona erebilir.

Sona ermesinin sonuçları

İlişki sona erdikten sonra temsilci temsil olunanı temsil edemez.

Önemli not:

m.42/3: Temsil olunan temsilciye verdiği yetkiyi 3. Kişilere bildirmezse ve yetkiyi geri alırsa, bu durumda geri aldığı 3.kişilere ileri süremez. İşlem temsil olunanı bağlar.

m.44: Yetki belgesi verilmişse, temsilci yetki sona erdiğinde belgeyi geri vermekle yükümlüdür. Temsil olunan geri vermesi için gereken her şeyi yapmalıdır.

m.45: Temsilci yetkinin sona erdiğini bilmiyorsa temsil olunan sözleşmeyle bağlıdır ancak bu hüküm 3. Kişinin yetkinin sona erdiğini bildiği durumlarda uygulanmaz.

Sonuç:

Temsil yetkisinin alındığını;	Temsilci	3.kişi	Temsil olunan
	Bilmiyorsa	Bilmiyorsa	İşlemle bağlı
	Bilmiyorsa	Biliyorsa	Bağlı değil
	Biliyorsa	Bilmiyorsa	İhtimaller var *
	Biliyorsa	Biliyorsa	Bağlı değil

*1. Olasılık: m.42/3 olmuşsa 3.kişi temsili biliyor ama geri alındığını bilmiyorsa temsil olunan bağlıdır.

2.olasılık: m.44 Yetki belgesini geri almak için temsil olunan elinden geleni yapmadıysa bağlı olmaz ancak zararı gidermekle yükümlüdür.

3.olasılık: m.44 Elinden geleni yaptıysa ve buna rağmen alamadıysa bağlı değil ve zarardan sorumlu değil.

Yetkisiz temsil

- 3.kişi ile sözleşme yapılmalı
- Temsilcinin temsil yetkisi olmamalı
- Temsilci temsilci olduğunu söylememeli

Yetkisiz temsilci, temsilci sıfatıyla sözleşme yaptığını söylemezse sözleşmenin tarafı olmaz ancak zararı gidermekle yükümlüdür. Temsilci sıfatıyla yaptığını söylerse sözleşmenin tarafı temsilci olur.

İFA

İfa borçlanma ediminin kararlaştırıldığı şekilde tam ve doğru bir biçimde yerine getirilmesidir.

İfa borcu sona erdiren bir sebeptir. İfanın hukuki niteliği ile ilgili 2 görüş vardır:
Maddi fiil, genel sözleşme, sınırlı sözleşme

Unsurları (2K3N: kim, kime, neyi, nerede, ne zaman)

➤ **İfanın tarafları m.83**

Borçlu

İfa borçlu tarafından yerine getirilir. Şahsi olması zorunlu değildir. Verme borçlarında özellikle para borçlarında şahsilik önemsizdir.

Yapma ve yapmama borçlarında kişinin özelliklerine göre sözleşme yapıldığından ifa eden önemlidir.

Taraflara 3. Kişinin ifayı yapmasını kararlaştırmış olabilir. 3.kişi;

- Alacaklıya ifayı, borçluya borçlanmış olabilir
- Bağışlama sebebiyle ifa etmiş olabilir
- Kendini borçlu zannediyor olabilir
- Vekâletsiz iş görmüş olabilir

? 3.kişi borçlunun iradesi dışında ifa yapabilir mi? > Alacaklı kabul ederse ifa edebilir ancak alacaklının kusuru varsa sorumludur.

Borcu 3.kişiler ifa edebilir ancak kötü ifadan dolayı 3.kişi değil asıl borçlu sorumludur.

m.127 Halefiyet: 3. Kişi borcu ifa ederse alacaklının haklarına halef olur. Cüzi bir Halefiyet söz konusudur.

Alacaklı

İfa alacaklıya yapılmalıdır. Alacaklının ifaya katılması zorunlu değildir. Yapma borçlarında da bu böyledir. Ancak bazen hazırlık işlemler gerekebilir.

İfa alacaklıya veya yetkili temsilciye de yapılabilir.

Not: m.555 Havale, çifte temsil veren bir hukuki işlemdir

Alacaklıdan başkasına ifa zorunluluğu

➤ **İfanın konusu**

İfa konusu edimdir. Borcundan kurtulmak isteyen borçlu edimini yerine getirmek zorundadır. Edimi tam ve doğru biçimde yerine getirmelidir.

Bir borcun konusundan başka bir şeyi ifa eden borçtan kurtulmuş sayılmaz. Buna *aliud ifa* denir.

Parça borcu: Borcun konusunun ferden belirlenmiş olduğu durumlarda borçlu borcunu sadece o şey ile ifa edebilir.

Cins borcu: m.86

*Taraflar aralarında anlaşarak başka bir edimin de asıl edim yerine geçeceğine karar verebilirler.

- 1) Seçimlik yetki: Anlaşma söz konusu değildir. Alacaklı borçluya bir imkân tanımaktadır. Örneğin lokantada yemek yedikten sonra borcunu ödemeyip bulaşıkları da yıkayabilirsin.
- 2) İfa yerine edim: TBK'da düzenlenmemiştir. Edimler arasındaki değer aynı olmak zorunda değildir.
- 3) İfa uğruna edim: Alacaklı geçici olarak tahkim edilmektedir.

İfa yerine edim

- Borç sona erer
- Bir anlaşma sonucudur
- Değerler az da çok da olabilir

İfa uğruna edim

- Verilen şeyin paraya çevrilmesi gerekir.
- Bir anlaşma sonucudur
- Alacaklı alacağını elde edip kalanını iade eder.

Kısmi ifa: Muaccel bir borcun kararlaştırıldığı kadarından daha az bir miktarda yapılan ifadır.

?Kısmi ifayı alacaklı kabule mecbur mudur? > m.84

Borcun bütünlüğü esastır. Alacaklı kısmen ifayı kabule mecbur değildir. Kısmi ifayı reddi alacaklı temerrüdünü doğurmaz. Kabul ederse bu borç oranında sona erer.

Eğer ki alacak çekişmeliyse bu çekişmeli kısmın ifasını alacaklı kabul etmek zorundadır.

Not: Faizin ifası bir kısmi ifa değildir.

Alacaklı;

- Bölünemeyen bir borcun kısmi ifasını
- Muaccel bir alacağın kısmi ifasını
- Borç konusu şeyin tamamı çekişmeliyse reddedebilir.

Alacaklının kısmi ifayı kabule mecbur olduğu haller

- Kısmi ifa kararlaştırılmışsa
- Alacağın ifası taksit taksit olarak kararlaştırılmışsa muaccel olan kısmın ifasını kabule mecburdur.
- Dürüstlük kuralı imkân veriyorsa Örneğin ifanın tek seferde yapılamayacağı durumlarda
- Ticari teamüller imkân veriyorsa
- Alacaklar çekişmeliyse çekişmesiz kısmının ifası
- Bazen ticaret kanunu bazen icra-iflas kanunu imkân verebilir.

m.87 Seçimlik borçlar

Seçim hakkı sözleşme ile alacaklıya verilmemişse borçluya aittir.

Seçimlik borçta taraflar anlaşır, seçimlik yetkide ise alacaklı borçluya böyle bir hak verir.

Para borcu özünde bir cins borcudur. En çok karşılaşılan borç türüdür.

m.99 Ülke parası ile ödeme

Not: Yabancı para birimi olan bir borç var (\$) Aynen ödeme ifadesi veya bu anlama gelecek bir ifade varsa \$ olarak ödenir. Yoksa ödeme gününe kadar (dâhil) seçimlik hak borçludur. Ödeme gününü geçerse seçimlik hak alacaklıya geçer.

Altın para niteliğinde değildir. Altın bir para borcu değildir. Altın, altın olarak ödenmelidir.

Not: Enflasyonun olduğu bir ülkede örneğin Türkiye, TL ile anlaşma yapmak mantıklı değildir. Yapılıyorsa değer kaydı olarak yapılabilir. Yani borç verildiği zaman borç 50 \$ ediyor, alınırken de 50 \$ edecek kadar TL alınır.

m.100

Alacaklı ile borçlu arasında birden fazla borç varsa m.101

Borçlunun iki borcu varsa hangisine ödediğini söyler. Söylenemezse alacaklı istediğine sayabilir.

-m.102: Belirtilmezse muaccel olana ödenmiş sayılır.

-Birden fazla muaccel varsa takibi başlayana sayılır.

-Takip de başlatılmamışsa vadesi ilk gelene sayılır.

FAİZ

Para alacaklısına parasından yoksun kaldığı için ödenen karşılıktır. Bir yan edimdir. Bir feri haktır.

Faiz paranın hukuki ürünüdür.

Faiz sözleşme ile kararlaştırılabilir.

Adi işlerde anapara faizi istenebilmesi için bunun kararlaştırılması gerekir.

Kanun belirtmediyse anlaşma gereklidir.

m.132 Asıl alacak sona ererse feri alacaklar da sona erer.

Anapara zamanaşımına uğrarsa faiz alacağı da zamanaşımına uğrar. Anapara 10 yılda zamanaşımına uğrar, faiz ise 5 yıl.

Faiz ikiye ayrılır: Anapara faizi ve Temerrüt faizi

A. **Anapara faizi:** Tarafların sözleşme boyunca ödemesi gereken faizdir.

Paranın belli bir süre kullanılmasının karşılığıdır. İkiye ayrılır:

a) Kanuni anapara faizi: Taraflar faiz oranını aralarında kararlaştırmadılarsa kanunun öngördüğü oran uygulanır, bu %9dur.

Adi işlerde, ticari işlerde, tüketici işlerinde faiz oranı %9'dur.

Kanuni faizin uygulanma alanı iki tanedir:

-Taraflar faize karar verip oranı belirlemedilerse

-Kanunun düzenlediği bir faiz ise

b) Akdi anapara faizi: Taraflar aralarında faiz oranını belirleyebilirler. Fakat bu oran kanuni faizin adi işlerde %50'sini geçemez. (maksimum: %13,5)

Ticari işlerde serbesttir, sınır yoktur.

Tüketici işlerinde ise iki görüş vardır.

-1.görüş: TBK m.88'i uygularız.

-2.görüş: Serbestlik

Yargıtay'ın her iki yönde de verdiği kararlar vardır. Son kararlar %13,5 uygulanacağı yönündedir.

B. Temerrüt faizi: m.120 Temerrüt faizi para borcunun vadesinde ödenmediği takdirde istenecek faizdir. Anapara faizinde en önemli farkı: taraflar aralarında kararlaştırmamış olsa dahi istenebiliyor olmasıdır.

Temerrüt faizi kanundan doğar. Temerrüte düşen borçlu faiz ödeme zorundadır.

Avans faizi istendiyse: %19,5 ; avans kelimesi kullanılmamışsa kanuni faiz uygulanır.

Taraflar temerrüt faizi oranını kararlaştırabilirler.

- Adi işlerde akdi temerrüt faiz oranı kanuni faizin %100'ünü geçemez, yani %18'e kadar serbesttir.
- Ticari işlerde serbestlik söz konusudur.
- Tüketici işlerinde;
  - 1.görüş: %18'e kadar belirlenebilir. (benimsediğimiz görüş)
  - 2.görüş: %30'a kadar.

Yabancı para borçlarında faiz oranı sözleşme ile kararlaştırılabilir. Sözleşmeyle kararlaştırılmamış ise devlet bankalarının o yabancı para hesabına açılmış mevduat faiz oranlarının en yüksek faiz oranı uygulanır.

➤ İfa zamanı

Borcun ifa edilmesi gereken zamanı ifade eder. Bazen süreç içerisinde biricik bir an belirlenir. Bu durumda ifa yapılmazsa temerrüt hükümleri değil sonraki imkânsızlık hükümleri uygulanır. Borçlunun kusuru varsa imkânsızlık hükümleri uygulanır, yoksa borç sona erer. (m.136)

İfa zamanı ile vade karıştırılmamalıdır.

İfa zamanı her borç için mutlaka vardır, vade ise tarafların belirlediği bir ifa zamanıdır.

Zamanaşımına uğramış bir borç bile ifa edilebilir.

Borcun talep edilebilirliği farklıdır. Borç vadeden sonra talep edilebilir. Vadesi henüz gelmemiş borçlara müccel borç, vadesi gelmiş olanlara ise muaccel borç denir.

Bazı borçlar devamlı ifa edilirken (sürekli edimli borçlar, kira sözleşmesi, hizmet sözleşmesi...) bazıları ani edimlidir.

Vade borçlu lehine getirilen bir şeydir. Borçlu bu vadeden yararlanmak istemiyorsa her zaman borcunu ifa edebilir. Eğer alacaklı erken ifadan dolayı zarara uğruyorsa erken ifayı kabul etmek zorunda değildir.

İfa zamanının belirlenmesi

m.95 Taraflar ifa zamanını mutlak veya nisbi olarak belirleyebilirler.

Belirli vade-Belirsiz vade-Kesin vade

Eğer kararlaştırılan vade bir takvim gününe denk geliyorsa belirli vade vardır. Belirlenen vade gününde ifa yapılmazsa borçlu temerrüde düşmüş olur, ihtar çekmeye gerek yoktur zira takvim hatırlatıcı işlevini görür.

Kesin vade ise belirli vadenin bir türüdür. 'Şu günden sonra ifayı kabul etmeyeceğim.' Diyorsak kesin vade söz konusudur. En önemli sonucu tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmede seçimlik hakların kullanılması gerektiğinde mehil vermeye gerek kalmayacaktır. Yani kesin vade varsa mehil vermeye gerek yoktur.

Önemli not: Tacirler arasında kesin vade vardır.

Belirsiz vadede ise bir vade vardır ancak bir takvim gününe oturmuyordur. Temerrüde düşülmesi için alacaklının mutlaka ihtar çekmesi gerekir.

Not: İfa zamanı kanunda belirlenebilir örneğin m.314, m.479

Resmi tatiller

- 1 Ocak Yılbaşı tatili
- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
- 1 Mayıs Emek ve Dayanışma günü
- 19 Mayıs Atatürk'ü anma Gençlik ve Spor bayramı
- 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü

- 30 Ağustos Zafer Bayramı
- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

İfa süreleri: m.91-m.96

m.94 Bir iş için farklı çalışma saatleri varsa o saatler de alışılmış saatler olarak kabul edilir.

➤ İfa yeri

m.89 Taraf iradelerine göre belirlenir

Para borçlarında EFT yapmak ifa yerine geçmez. (Kanunun eskiliğinden kaynaklanıyor.) Taraflar aksini sözleşmede kararlaştırabilirler.

f.3 > Cins borçları borçlunun yerleşim yerinde ifa edilir.

Para borçları götürülecek borçlardır, parça borçları ise alınacak borçlardır.

Para ve parça borcu dışındaki borçlar borçlunun yerleşim yerinde ifa edilir.

İFANIN İSPATI

TMK m.6

Davalı da birtakım iddialarda bulunuyorsa bunu ispat etmek zorundadır.

HMK 200: 2960 TL'nin (2018) üstündeki sözleşmelerin ispatı şekle bağlıdır.

(TMK'yi İsviçre-Alman hukukundan aldık fakat usul kanununu Fransa'dan aldık. Bu yüzden sözleşme şekle bağlı değil fakat ispatı şekle bağlıdır.

Not: İspat, hâkimi ikna faaliyetidir.

İfa borçlu yararınadır. İfayı yaptığını borçlu ispatlayacaktır.

İFA SIRASI

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde gündeme gelir.

Türk hukukunda kural aynı anda ifadır. Taraflar aksini belirleyebilirler.

Taraflar aralarında farklı vade tarihi belirleyebilir. Bu ifa sırasının belirlendiği anlamına gelmez.

Sonraki ifanın yapılması önceki ifanın yapılmasına bağlıysa burada ifa sırası belirlenmiştir.

İfa sırası belirlenmişse ödemezlik defi gündeme gelmez.

ÖDEMEZLİK DEFI

İki türü vardır:

- 1) M.98 İfa güçsüzlüğü
  - İfayı yapamayacak olması
  - Karşılıklı borç yükleyen sözleşme
  - Hakkın tehlikeye düşmesi gerekir
  - Hakkı tehlikeye düşen taraf borcunu henüz ifa etmemiş olmalıdır.

*Eğer güvence verilmemişse alacaklı sözleşmeden dönebilir.

- 2) Ademî ifa (adem: yokluk) m.97
  - Karşılıklı edimler mevcut ve muaccel olmalı
  - Tarafların edimleri aynı anda ifa yükümlülüğü olmalıdır. Kanundan veya sözleşmeden doğan bir ifa sırası olmalıdır.

*Ödemezlik defi ile borcun muaccel olmadığı defi karıştırılmamalıdır.

Örnek: Bir satış sözleşmesi yapıldı. Malın teslimi için bir vade belirlendi fakat para için bir vade kararlaştırılmamışsa malın ifasından önce para talep edilebilir çünkü para borcu doğduğu anda muaccel olur.

ALACAKLI TEMERRÜDÜ m.106

Şartları;

- Borç muaccel olmalı
- Borçlu alacaklıya edimini gereği gibi önermeli
- Borçlu alacaklıya fiilen edimde bulunmalı

Para borcu> Alacaklının yerleşim yerinde

Parça borcu> Borçlu alacaklının gidip almasına olanak sağlamalı

Cins borçlarında> Borçlunun yerleşim yerinde ifa edilir.

- Alacaklının kabulden kaçınması gerekir

- Alacaklının kaçınması haksız olmalıdır.

Alacaklı temerrüdü borçluyu borçtan kurtarmaz.

Borçlunun borçtan kurtulması için m.107'deki durumların varlığı gerekir.

Sonuçları;

- Mütemerrit durumda olan alacaklı ödemezlik defii ileri süremez.
- Borçluyu temerrüde düşüremez.
- Alacaklı doğan zararlardan sorumludur.
- Alacaklı temerrüde düştüğü anda borçlunun temerrüdü sonuçları durur.
- Tevdi yaptıkları masrafları borçlu alacaklıdan ister.

BORCA AYKIRILIK

m.112 Borçlunun kusuruyla edim imkânsızlaşırsa zarardan sorumludur.

Edim borçlunun kusuru olmaksızın imkânsızlaşırsa m.136 gereği borç sona erer.
Borçlu borcundan kurtulur.

Borçlu kendi kusuruyla edimin ifasını imkânsız hale getirirse müsbet zararı
ödemekle yükümlüdür.

*Nevi telef olmaz. Para borcu da nevi borcudur.

❖ SONRAKİ KUSURLU İFA İMKANSIZLIĞI

- Borçlanılan edim sonradan imkânsız hale gelmelidir.
- Bu imkânsızlıkta borçlunun kusuru olmalıdır.
- Objektif veya sübjektif imkânsızlık olabilir.

Sonucu müsbet zararın giderilmesidir.

Geçici imkânsızlık: Belirsizlik

Kısmi imkânsızlık: Borcun ifası borçlunun kusuru olmaksızın kısmen
imkânsızlaşırsa borçlu imkânsızlaşan kısımdan kurtulur.

❖ GEREĞİ GİBİ İFA ETMEME

Alacaklı gereği gibi olmayan ifayı kabul etmek zorunda değildir.

Ayıptan sorumluluk;

- Asli edim yükümlülüğünü getirmiyor olabilir.
- Yan edim yükümlülüklerini yerine getirmiyor olabilir.
- Yan yükümlülüklerini yerine getirmiyor olabilir.

❖ BORÇLU TEMERRÜDÜ

Şartları;

- Edimin ifa edilebilir olması gerekir. İfa edilebilir olmasaydı imkânsızlık olurdu.
  - *Temerrüt ve imkânsızlık bir arada olmaz.
- Borç muaccel olmalıdır.
- İhtar yapılması gerekir. İhtar bir hukuki işlem benzeri fiildir.

*İhtar hatırlatmadan gelir. Tek taraflı bir irade açıklamasıdır. Varmakla sonuç doğurur. İspatı şekle bağlı değildir. İhtar açık ve net olmalıdır. Hangi alacak için yapıldığı belli olmalıdır.

m.117/2 İhtara gerek olmayan durumlar

- Belirli vade
- Muacceliyet ihbarı
- Haksız fiilden doğan tazminat hakkı
- Kötü niyetli sebepsiz zenginleşen
- Dürüstlük kuralı gereği ihtarın faydasız kalacağı kesinse ihtara gerek yoktur.
  - Alacaklı ifayı kabule hazır olmalıdır.

Çok önemli not: Türk hukukunda kusur temerrüdün şartı değildir. Borçlunun temerrüde düşmesi kusura bağlı değildir. Eğer borçlu kusurluysa borca aykırılıktan doğan zararı gidermekle yükümlüdür. Kusursuz olarak temerrüde düşmüşse zarardan sorumlu değildir fakat aynen ifayla yükümlüdür.

Not: Borçlu ancak kusuru varsa zarardan sorumludur. Haksız fiilin tersine borçlu kusursuzluğunu ispatla yükümlüdür. (Anglosakson hukukunda borçlu kusurlu olsun veya olmasın zarardan sorumludur.)

TEMERRÜDÜN SONA ERME HALLERİ

Alacaklı gecikmiş ifayı kabule mecburdur.

-Temerrüd halindeki borç imkânsızlaşırsa

-Alacaklının seçimlik haklarından aynen ifadan vazgeçip tazminat isterse

-Taraflar tecil anlaşması yaparsa (vadeyi uzatma anlaşması)

-Borçlu lehine bir defa doğarsa temerrüd sona erer.

BORCA AYKIRILIĞIN GENEL SONUÇLARI

1. Aynen ifa ve Cebri icra

Aynen ifa davasıyla alacaklı borçlunun sözleşmede üstlendiği edimin hüküm altına alınmasını istemektedir. Aynen ifa mümkün değilse yerine geçecek zararın tazminini ister.

- Eğer alacaklı aynen ifadan vazgeçip tazminat isterse
- Alacaklı sözleşmeden dönmüşse
- Yan borçlar için
- Dürüstlük kuralı gereği (Borçlunun sağlığının imkân vermediği durumlarda veya emek ve bedelin aşırı olduğu durumlarda) aynen ifa davası açılmaz.

Cebri icra;

-Para borçlarında bir teminat yoksa

-Alacaklı tacirse

-Taşınmaz mülkiyetinin naklinde

Yapma borçlarında aynen ifa davası açılabilir veya masrafı borçluya ait olmak üzere kendisinin (davacının)veya 3.kişinin yapması talep edilebilir veya tazminat talep edilebilir. (m.113)

*İrade beyanı olarak ifa edilmesi gereken yapma borcu yerine geçecek bir hüküm verilebilir. Örneğin taşınmaz satış vaadi.

2. Tazminat

-Borca aykırı bir davranış meydana gelmelidir.

-Alacaklı bir zarara uğramış olmalıdır.

-İlliyet bağı

-Kusur

Sözleşmeden doğan zararlar;

a. Müsbet zarar

İfanın yapılacağına olan güvenden doğan zarardır.

Sözleşmedeki edim gereği gibi ifa edilecek olsaydı alacaklının maddi durumu ile ifanın yapılmaması sonucu oluşan maddi durum arasındaki farktır.

Fiili zarar + Yoksun kalınan kârdan oluşur.

Fiili zarar aktifin azalması veya pasifin artması şeklinde ortaya çıkar.

b. Menfi zarar

Sözleşmenin geçerli olmasına duyulan güvenin boşa çıkmasıyla oluşan zarardır.

Fiili zarar + Kaçırılan fırsattan oluşur.

Eğer borçlu zararın;

-mücbir sebepten, beklenmedik halden

-zarar görenin ağır kusurundan

-3.kişinin ağır kusurundan kaynaklandığını ispatlarsa zarardan kurtulabilir.

Not: Borçlu temerrüd halindeyken beklenmedik halden sorumludur m.119
(Parça borçları)

Borcu zamanında ifa etse dahi zararın ortaya çıkmayacağını ispatlarsa sorumlu olmaz.

Borçlu aeg'den yoksun olduğunu ispatlarsa temerrütten kurtulamaz ama zarardan kurtulur.

SORUMLULUĞUN DARALTILMASI

m.115 Sorumsuzluk anlaşması: Taraflar aralarında anlaşarak borçlunun borcu ödemediğinde sorumlu olmayacağını kararlaştırabilirler. Buna sorumsuzluk anlaşması denir.

Ağır kusur için sorumsuzluk anlaşması yapılamaz. Yalnızca hafif kusur için yapılabilir.

Sorumsuzluk anlaşması;

- Zarar doğmadan önce yapılmalıdır.
- Bu iki taraflı bir sözleşmedir.
- Sadece hafif ihmal için anlaşma yapılabilir.

Hizmet sözleşmesinde sorumsuzluk anlaşması yapılamaz.

Mesleğin icra edilmesi için bir ruhsat, belge gerekiyorsa sorumsuzluk anlaşması yapılamaz.

m.114 Borçlunun bir yararı yoksa indirim söz konusudur.

YARDIMCI KİŞİNİN FİİLİNDEN SORUMLULUK

m.116 Şartları;

- Borçlunun borcu ifada yardımcı bir kişi kullanması gerekir.(Aralarında hizmet sözleşmesi olmasa bile yardım eden, tesadüfen ifaya katılan kişiler de yardımcı kişidir.)
- Borçlunun ifa yardımcısı kullanması borca aykırılık teşkil etmemelidir.
- Yardımcı şahıs ifa sırasında ve ifa ile ilgili borçlunun borcuna aykırı bir davranışla bir zarar meydana getirmelidir.
- Borçlunun bizzat kendisi borcu ifa etseydi verdiği zarardan sorumlu tutulabilecek olması gerekir.
- Borçlu ile alacaklı arasında ifa yardımcısının sorumsuzluğu anlaşması yapılmamış olmalıdır.

Önemli not: İfa yardımcısının ağır kusurundan sorumsuzluk anlaşması yapabiliriz.

Not: Sorumsuzluk anlaşması sorulursa;

- 1- Sözleşme var mı yok mu bakılmalı. Yoksa sorumsuzluk anlaşması yoktur.

- 2- Varsa borçlunun davranışına mı ilişkin, ifa yardımcısının mı buna bakılmalı. Borçlunun davranışına ise hafif kusur, ifa yardımcısınıninkineyse her türlü kusur için yapılabilir.
- 3- Uzmanlık gerektiren bir iş olup olmadığına bakılır.